

محسن ایزدخواه

کارشناس بازار کار

شکوفایی بخش تعاون در گرو توسعه انسان محور است

قانون اساسی ما اقتصاد ایران را در سه بخش دولتی، خصوصی و تعاونی تعریف کرده است و همچنین اگر به آموزه‌های دینی هم نگاه کنیم، به بخش تعاون نگاه ویژه‌ای شده است. علت این موضوع، نگاه متفاوت بخش تعاونی به فعالیت‌های اقتصادی نسبت به سایر بخش‌های دولتی و خصوصی است. در بخش تعاون آنچه حائز اهمیت است، آرای انسان‌هاست نه سرمایه. به عبارتی انسان‌ها و رای آن‌ها مورد احترام است نه سرمایه‌ای که در اختیار دارند. همچنین شخصیت‌های بزرگ نیز بر ضرورت بخش تعاون در اقتصاد کشور به همین علت تاکید کرده‌اند. بزرگانی مثل شهید مطهری و شهید بهشتی بحث گسترش تعاونی‌ها را برای افزایش مشارکت عمومی مطرح می‌کنند. بر همین اساس، سال‌ها پیش، وزارت تعاون به منظور کوچک‌سازی دولت راهاندازی شد. بعدها این وزار تخانه ملعی و در وزارت کار ادغام شد. اگر قرار است تعاونی‌ها موفق باشند و بستر ایجاد شغل فراهم کنند، باید در سیاست‌های اقتصاد کلان و خرد، مورد توجه قرار بگیرند، ولی سیاست‌گذاران در این امر کوتاهی کرده‌اند. مسئله دیگر در راستای توجه به بخش تعاون، ضرورت بستر سازی برای همکاری، مشارکت و به بیان کلی‌تر همکاری افراد در کارهای بزرگ است. دولت باید بتواند با کمک‌های مادی و معنوی فرصتی فراهم کند تا سرمایه‌های کوچک مادی و معنوی در کنار هم قرار گرفته دست بزنند. رویکردهای توسعه کشور اگر انسان‌محور باشد به اشتغال از طریق تعاون اندیشیده می‌شود. در واقع شکوفایی بخش تعاون در گرو توسعه انسان محور است، اما اگر رویکرد دولت بازارمحور باشد و نگاه عمیقی به تولید و توزیع عادلانه ثروت وجود نداشته و سیاست‌های مالیاتی، بانکی و مالی دولت به نفع واسطه‌گران و بخش خدمات باشد، چه آن‌ها که در بخش خصوصی فعالیت دارند و چه آن‌ها که در بخش تعاون هستند، با بحران مواجه می‌شوند. سیاست‌های کلان دولت باید معطوف به تولید شده و همکاری دولت و مردم گسترده‌تر شود. سیاست‌های مختلف دولت در حمایت از بخش تعاون، همچنین رویکرد تعاونی‌ها زمانی اثربخش است که گرایش عمومی دولت به سمت تعاونی‌های تولیدی و رونق آن باشد، و گرنه صرف مجزودهی بخش تعاونی‌ها کافی نیست. در عین حال تجربه تعاونی‌ها در اقتصاد کشور ما چندان خوشایند نیست. بعد از اصلاحات ارضی، شرکت‌های تعاونی با رویکرد تقویت کشاورزی و روستائیان شکل گرفت که از جمله نمونه‌های موفق، بخش تعاون قبل از انقلاب بود. فعالیت این تعاونی‌ها کامیابیش ادامه دارد، اما تعاونی‌های بخش کشاورزی در تعداد محدود و کمی خلاصه شده است، بنابراین در یک نگاه کلی‌تر، بخش تعاون برای شکوفایی و گسترش به حمایت دولت، تغییر سیاست‌های خرد و کلان به نفع این بخش، همچنین زمینه‌سازی برای مولدسازی بخش تعاون و مشارکت عمومی نیاز دارد.

وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی: شفافیت، رویکرد دولت در مبارزه با فساد است

وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی با اشاره به اقدامات دولت در خصوص بر خورد با مفااسد اقتصادی گفت: «همه دستگاه‌ها را مکلف کرده‌ایم که هر آنچه در اختیار دارند، اعلام کنند تا مردم آگاهی لازم داشته باشند.» به گزارش روابط عمومی تعاون، کار و رفاه اجتماعی، محمد شریعتمداری در دیدار با نماینده ولی فقیه در استان یزد با بیان اینکه رویکرد دولت در مبارزه با فساد، شفافیت است، اظهار کرد: «باید به صورت شفاف مشخص شود که نهادهای حمایتی چه میزان پرداختی دارند و معاملات و سود و زیان شرکت‌های حمایتی نیز به مردم اعلام نشود تا این فاصله به وجود آمده بین دولت و مردم را کاهش دهد.»

وی با تاکید بر اینکه سال گذشته بیش از ۷ هزار میلیارد تومان برای مبارزه با فقر مطلق در نظر گرفته شده، تصریح کرد: «از سال‌های ۹۲ تا ۹۵، دریافتی خانواده‌ها به میزان ۳۰۰ تا ۵۰۰ درصد رشد داشته است.» شریعتمداری با اشاره به همکاری و تعامل همه جانبه سه قوه، خاطر نشان کرد: «بیش از ۴۲ میلیون نفر وابسته به سازمان تامین اجتماعی و حدود ۵۰۰ هزار خانوار نیز زیر پوشش نهادهای حمایتی هستند.» وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی با اشاره به بهره‌مندی از ظرفیت تعاون، اظهار کرد: «با توجه به اینکه تعاونی‌های بسیاری در کشور فعالیت دارند که نیاز ها و تولیدات خر دو کوچک خانواده‌ها را تامین

توزیع درمان تامین اجتماعی عادلانه‌تر می‌شود

مدیر عامل سازمان تامین اجتماعی هم در نشست کارگروه اقتصاد مقاومتی استان یزد، اظهار کرد: «راهکارهای مختلفی در نظر گرفته شده تا عدالت بیشتری بین شهرستان‌های

می‌کنند، توسعه تعاون را به جد دنبال می‌کنیم و تلاش داریم استارت‌هایی را در حوزه تعاون شکل دهیم.» شریعتمداری با تاکید بر اینکه مبارزه با فساد در دستور کار وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی قرار دارد، تصریح کرد: «این امر با قوت ادامه دارد و مراتب به صورت شفاف به مردم اطلاع‌رسانی می‌شود.»

توزیع درمان تامین اجتماعی عادلانه‌تر می‌شود

مدیر عامل سازمان تامین اجتماعی هم در نشست کارگروه اقتصاد مقاومتی استان یزد، اظهار کرد: «راهکارهای مختلفی در نظر گرفته شده تا عدالت بیشتری بین شهرستان‌های

فعالیت شرکت‌های تعاونی در بخش‌های مختلف اقتصادی باشد. سازوکار ایجاد چنین ساختارهایی در بخش کشاورزی مشخص شده، ولی در بخش‌های دیگر مبهم است.» عبدی ادامه داد: «چالش عمده دیگری که تعاونی‌ها دارند، به ضعف‌های مدیریتی برمی‌گردد، مدیریت تعاونی نباید با مدیریت دولتی خلط شود و در روند ایجاد شرکت‌های جدید یا در راستای اصلاح سیاست‌های پیشین در حمایت از تعاونی‌ها باید از افرادی برای مناصب مدیریتی در تعاونی‌ها بهره گرفت که از سابقه مطلوب مدیریتی در فعالیت‌های اقتصادی و تولیدی بهره‌مند باشند و حرفه‌ای عمل کنند. به عبارت دیگر، باید تعاونی‌ها را به مدیران حرفه‌ای بسپاریم.» عبدی با بیان اینکه در سال‌های گذشته به جای حل مسئله و مشکلات تعاونی‌ها صورت مسئله آن‌ها پاک شده، گفت: «تلاش برای حذف شرکت‌های تعاونی سهم عدالت نمونه‌ای از تلاش‌ها برای کاستن از سهام تعاونی‌ها به جای اصلاح کاستی‌های آن‌هاست. وی در پاسخ به اینکه چرا دولت خصوصی سازی را در قالب ایجاد شرکت‌های تعاونی انجام نمی‌دهد، گفت: «خصوصی سازی در ایران به آسیب‌شناسی نیاز دارد. خصوصی سازی و واگذاری با استفاده از مدل تعاونی، یک امکان فوق العاده برای اشتغال زایی و توزیع عادلانه ثروت است. چیزی که تاکنون شاهد بوده‌ایم این است که به تعاونی‌ها به عنوان گزینه جایگزین شرکت‌های دولتی نگاه جدی نشده است در حالی که این مدل خوبی برای خصوصی سازی با حفظ اشتغال به شمار می‌رود.»

تقسیم کاری بین دولت، بخش خصوصی و تعاون نیست

علی مروی، کارشناس اقتصادی نیز با اشاره به اینکه در اقتصاد ایران نه صرفا بخش تعاون، بلکه سایر بخش‌های دولتی و خصوصی به دلیل عدم درستی ایفای نقش دولت موفق نبوده، به «آینه‌نو» توضیح داد: «اقتصاد کشور ما به طور کلی وابسته به دولت است و از آنجایی که دولت‌ها در ایفای مسئولیت‌های خود کارا عمل نکرده‌اند، هیچ یک از بخش‌های تعریف شده دولتی، خصوصی و تعاونی در قالبی که باید، شکل نگرفته‌اند. به عبارت دیگر، اگر اقتصاد را مانند یک تیم در نظر بگیریم که سه بازیگر دارد، باید تقسیم کاری بین این سه بخش صورت می‌گرفت و حوزه اختیارات آن‌ها مشخص می‌شد تا هر یک از آن‌ها، خصوصا بخش تعاون در بخش‌هایی که مزیت نسبی برایش وجود دارد به فعالیت بپردازد، در حالی که این تقسیم کار انجام نشده است.»

تعاونی‌های مصرف نسبتا موفق عمل کرده‌اند

مروی اظهار کرد: «توزیق نقدینگی و تسهیلات در شرایطی که تعاونی‌ها جایگاه و اهداف مشخصی در اقتصاد ندارند، کمکی به توسعه بخش تعاونی در اقتصاد ما نخواهد کرد و تنها موجب اتلاف منابع و شکل گیری

کارزارش با گذشت بیش از چهاردهه از پیروزی انقلاب اسلامی، بخش تعاونی به عنوان یکی از بخش‌های اقتصادی کشور که تصور می‌شد در مدل اقتصاد اسلامی، نقش مهمی در عرصه‌های مختلف اقتصادی ایفا کند، در برخی حوزه‌ها مورد بی‌مهری قرار گرفته و حتی به حاشیه رانده شده است. تعاونی‌ها در تئوری می‌توانند با تجميع سرمایه‌های خرد مردمی و فعالیت در بخش‌های خدماتی و تولیدی نقش مهمی در ایجاد اشتغال مستقیم و غیرمستقیم و عبور اقتصاد از چالش‌های بیکاری و تولید و مهم‌تر از آن، توزیع عادلانه ثروت و رفع فقر بازی کنند، اما در عمل چنین اتفاقی در کشور ما نیفتاده است. البته نمونه‌های موثقی از کارکرد تعاونی‌ها را می‌توان در رابطه با عملکرد تعاونی‌های کشاورزی، همچنین تعاونی‌های مصرف و توزیع کالاها ی اساسی در کشور خصوصاً در سال‌های اولیه پیروزی انقلاب دید. حتی اخیراً نیز تعاونی‌ها در اوج بحران افزایش قیمت گوشت، کارآمدی خود را به نمایش گذاشتند و به گفته بهمن عبداللهی، رئیس اتاق تعاون ایران، بحران توزیع گوشت از طریق تعاونی‌ها حل شد، اما با اتکا به این نمونه‌ها نمی‌توان بر مغفول ماندن ظرفیت‌های عظیم بخش تعاون در کشور چشم پوشید. واقعیت این است که با وجود وعده‌هایی که مسئولان دولت‌های مختلف درباره توسعه بخش تعاون داده‌اند سهم این بخش در اقتصاد کشور نه تنها افزایش پیدا نکرده، بلکه کاهش داشته است. کارشناسان مواضع بنیادی گسترش سهم تعاون در اقتصاد ملی و دست‌یابی به اهداف اشتغال‌زایی از طریق تعاونی‌ها را عدم حمایت دولت‌ها از این بخش، کوتاهی در اجرای قوانین، همچنین جای خالی این بخش در سیاست‌های یادولتی باشد؟

واگذاری‌ها و خصوصی سازی‌های انجام شده، پیشنهاد بخش تعاون جدی گرفته نمی‌شود. مثال دیگر اینکه تعاونی‌ها با وجود ظرفیت خوبی که برای ایجاد شغل در مناطق مرزی و محروم دارند، مورد بی‌مهری قرار گرفته و توجه چندانی به تعاونی‌های شکل گرفته در این مناطق نیز نشده است. از سوی دیگر، معدود تعاونی‌های موثر و فعال در کشور با چالش‌های دیگری از قبیل فشار برای افزایش حق اعمال نظر سهام‌داران بانفوذ، سوق پیداکردن برخی تعاونی‌های بزرگ به سمت تغییر شخصیت حقوقی و تبدیل شدن شرکت‌های سهامی عام، همچنین سختی‌های به کارگیری مدیران حرفه‌ای برای تعاونی‌ها نیز مواجه‌اند. به گفته رئیس اتاق تعاون، در حال حاضر حدود ۱۰۰ هزار شرکت تعاونی در کشور فعال هستند که ۱/۷ میلیون نفر در این شرکت‌ها شاغل اند و سهم بخش تعاون از اقتصاد ملی بین ۶ تا ۷ درصد است که باید براساس سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، این رقم به ۲۵ درصد از اقتصاد ملی برسد. سوال اساسی این است که با وجود شکاف عمیق بین اهداف سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ و وضعیت کنونی، چرا پیشنهاد بخش تعاون برای افزایش سهم این بخش، همچنین واگذاری شرکت‌های دولتی به بخش تعاون مورد تأیید قرار نمی‌گیرد؟ به بیان دیگر، وقتی مدل خصوصی سازی و واگذاری شرکت‌های دولتی که در ایران انجام شد مورد انتقاد فراوان است، آیا واگذاری شرکت‌های دولتی با مدل تعاونی، می‌تواند روند قبلی را اصلاح کند؟ سوالات دیگری نیز در این بحث مطرح است. مثلاً اینکه آیا تزریق تسهیلات و نقدینگی به شرکت‌های تعاونی می‌تواند تقویت کننده و راهگشای آن‌ها در رقابت با شرکت‌های خصوصی یادولتی باشد؟ سوال مهم دیگر این است که سهم ۲۵ درصدی در اقتصاد که طبق اصل ۴۴ برای بخش تعاون در نظر گرفته شده، تاچه حد محقق شده است و آیا قوانینی که چنین هدفی را محقق کنند به تصویب رسیده و ساختارهای لازم ایجاد شده

حلقه‌هایی برای رانت‌جویی در پوشش فعالیت‌های تعاونی خواهد شد.» وی افزود: «به جز تعاونی‌های مصرف که پلی بین دولت و مصرف کننده بوده و نسبتاً موفق عمل کرده‌اند، سایر تعاونی‌ها چه خدماتی و تولیدی یا بازرگانی موفق عمل نکرده و هیچ یک از آن‌ها تأثیرگذاری جدی نداشته‌اند. تنها تصویری که از تعاونی‌ها در بین عموم وجود دارد، همان تعاونی‌های مصرف است و اینکه همه مردم با سهم‌های اندک می‌توانند در آن شریک شوند و اوراق خود را به قیمت دولتی تهیه کنند. با سیاست آزادسازی قیمت که طی دو دهه اخیر انجام شد، نقش تعاونی‌های مصرف نیز در اقتصاد کشور کم رنگ شد در حالی که می‌شد از این تعاونی‌ها به عنوان حلقه موثر ترنجیره توزیع استفاده بهتری کرد.»

تعاونی‌ها باید سود آور باشند

وی با اشاره به اینکه سهم بزرگ اقتصاد دولتی مانع از رشد هر بخشی از اقتصاد می‌شود، ادامه داد: «بخش تعاونی ذاتاً مستعد ایجاد اشتغال است، اما تعاونی‌ها چون گسترش چندانی نیافتاده سهم بسیار کمی از اشتغال کشور دارند و اشتغال پایداری که می‌تواند با توسعه بخش تعاون ایجاد شود، به وجود نیامده است. براساس سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، قرار بود سهم تعاونی‌ها در اقتصاد ملی افزایش پیدا کند، اما بستری برای این امر ایجاد نشد. در حال حاضر تعاونی‌ها در بهترین حالت فقط بازوی اجرایی با دامنه تأثیر اندک برای انتقال مسئولیت دولت در امر توزیع کالا هستند. حتی در توزیع کالاها یا تخصیص اعتبارات نیز می‌توان از کارکرد تعاونی‌ها بهره بهتری برد، اما اراده‌ای برای این کار وجود ندارد.»

مروی با بیان اینکه ساختار تعاونی‌ها قوانین موجود، قابلیت ایجاد شرکت‌های بزرگ و بنگاه بزرگ صنعتی را در قالب تعاونی ندارد، خاطرنشان کرد: «نقش تعاونی‌ها در اقتصاد کشور مایشتر اوقات در ایفای مسئولیت‌های اجتماعی به چشم می‌آید تا سودآوری، اما مدل‌های موفق تعاونی در جهان، سودآوری را نیز در فعالیت خود لحاظ کرده‌اند. ما هم باید ببپذیریم اگر تعاونی سودآوری نداشته باشد قادر به انجام فعالیت اقتصادی بزرگ و رسیدن به بازدهی نیست و نقش آن در اقتصاد کشور جدی گرفته نخواهد شد.» مروی افزود: «خصوصی سازی شکست خورده در ایران می‌تواند با اصلاح روش خود، شرکت‌های دولتی را به شرکت‌های تعاونی تبدیل کند، اما باید مراقب باشیم شرکت‌های تعاونی واقعی در این مدل شکل بگیرد و تعاونی‌های برون آمده از دل شرکت‌های دولتی چیزی شبیه خصوصیتی‌های کنونی نشوند.»

نکته دیگری که در گفت‌وگو با کارشناسان اقتصادی از حلقه معقوده توسعه بخش تعاون نام برده می‌شود این است که گسترش نقش بخش تعاون در کشور به درک مردم از این بخش بستگی دارد و در حال حاضر آگاهی عمومی از نقش بخش تعاونی در اقتصاد در سطح پایینی قرار دارد.

مجتبی کاوه

روزنامه‌نگار

برای تقویت بخش تعاونی در اقتصاد، نیاز به ساختار سازی داریم و این ساختار سازی باید تسهیل کننده تاسیس و فعالیت شرکت‌های تعاونی در بخش‌های مختلف اقتصادی باشد

کارزارش